

SUOMI-VENÄJÄ-SEURA: Kallista ystävyyttä kevyin perustein

SUOMEN KUVALEHTI

SK 27 • 9.7.2021 • Hinta 6,90 €

OMIN VOIMIN

Ei koneita, ei keinolannoitteita, saippuakin tehdään itse.
Pohjois-Karjalan Valtimolla kurssilaiset oppivat äärimmäistä omavaraisuutta.

OTAVA
MEDIA

■ Opiskelijat Alfred, Viivi ja Risto (oik.) sekä rakentamisen opettaja Matti Korhonen (kolmas vas.) purkavat maakellaria.

MAAN VOIMALLA

Yksitoista vapaaehtoista opiskelee askeettista omavaraisuutta Valtimolla. Päivät ovat pitkiä. Vain yhdessä paikassa unohtaa tekemättömät työt.

TEKSTI PETRI PÖNTINEN KUVAT TOUKO HUJANEN

U

nessa sänky oli kasvimaan, täynnä muhevaa multaa.

Rintamamiestalossa kiertää aamupiiri. Tovi sitten on syöty puuhellalla haudutettua kaurapuuroa, lisukkeena mustikkahilloa, hunajaa ja siemeniä. Kupeista on höpöttä teetä, luonnonyrteistä uutettua.

Risto kertoo oudosta unesta.

Päivällä hän oli kääntänyt omaa viljelypalstaa ja saanut kylvettyä porkkanat ja lantut. Yöllä hän oli säpsähtänyt hereille.

Unessa hän makasi sängyssä, sulautuneena kasvimaahan.

"Ehkä ailtajunnan maa kääntyi siellä."

Valtimon Omavaraopisto leviää ympärillä evakkokarjalaista kylää Nurmeksien takana.

Kolme autiota pientilaa on asutettu uudelleen. Rumola, Peltola ja Repokangas ovat majoitustiloja. Varsinaista opistoaluetta kutsutaan vessapaperiksi.

Omavaraisuutta opiskellaan puoli vuotta, kylvökaudesta sadonkorjuuseen. Ensimmäiselle kurssille on valittu yksitoista opiskelijaa.

Risto saapui Rumolaan huhtikuun lopulla. Pihaa peitti paksu hanki. Rintamamiestalossa mittari näytti kuutta astetta. Navetan katto oli romahtanut sisään. *Ou shit, missä sitä ollaan.*

Kuukausi on kulunut.

Vesi kannetaan kaivosta, astiat tiskataan itse tehdyllä saippualla. Pihan perältä löytyy huussi, jossa pyyhittään rahkasammaleeseen, opiston vessapaperiin.

Vaatteet jynssätään pyykkilaudalla, lakanat pestään pulsaattorilla. Suihkua ei ole, sauna lämpiää kahdesti viikossa. Rumolassa sähkö tulee akustoista, jotka riittävät puhelien ja tietokoneiden lataukseen.

Risto on kotutunut.

"Omavaraisuus ei tunnu enää utopiaalta vaan valinnalta."

Aamupiirin jälkeen jatkuu maanmuokaus. Multa tuntuu yhtä muhevalla kuin unessa.

Polkaisu, nosto, kääntö.

Yksinkertaiseen työhön uppoutuu kuin juoksuun pitkällä lenkillä. Talikoidessa kysymys nousee kysymättä: mikä on hyvää elämää?

Risto on 37-vuotias lähihoitaja. Hän ei aio palata Helsinkiin.

"Mulla on vähän semmonen olo, että me ollaan Suomen alkuperäisasukkaita."

"Me tehdään omaa kulttuuria. Se on just tässä jalkojen alla."

Omavaraopiston juuret ulottuvat kasiinotalouden vuosiin.

Lasse Nordlund muutti Saksasta Suomeen vuonna 1990. Hän oli parikymppinen nörtti, saksalaisen äidin ja suomalaisen isän poika.

Ura luonnontieteilijänä houkutti ja ahdisti. Onko teknologia ratkaisu vai luovakko insinöörit vain lisää ongelmia?

Hän päätti ottaa hatkat yhteiskunnasta.

Alkoivat matkia omavaraisuuteen. Opaskirjoja ei ollut. Piti kokeilla, kehittää työvälineitä ja -tapoja. Tutkijan uteliaisuus heräsi uudelleen.

Irtiotto vapautti. Sai tehdä mitä lystäsi. Nordlund kirjoitti *Elämämme perusteista* -pamflettissaan: "Omavaraisuudesta tuli minulle synonyymi omantunnonvapaudelle."

Hän teki käsitöitä, rakensi, viljeli, keräsi siemeniä ja marjoja. Ajan mittaan selväsi, että viiden aarin kasvimaan, 500 neliötä, riitti ruokkimaan yhden ihmisen. Rahaa tarvitsi vähimmillään 50 euroa vuodessa.

Vuonna 2004 Valtimolle saapui käsityönopettaja Maria Dorff, oppimaan vaatteiden-tekota perinteisin tavoin.

Erakko ja opettaja rakastuivat. Perheeseen syntyi Aamu, sitten Justus. Lapset leikkivät pellon reunalla, kun vanhemmat kylvivät ja kitkivät. Ruokapöytään ostettiin maitoa, rasvoja ja viljatuotteita äidin myymillä käsitöillä.

Vuonna 2016 ystävä lähetti kirjeen Ruotsista. Perustakaa omavaraisuusopisto, samanlainen kuin Skattungbyn!

Vierailu pienessä kylässä Taalainmaalla antoi ideoita: aamupiirit, viikkokokoukset, yhteiset ruoanlaitot, opiskelijoiden kasvit.

Valtimon Omavaraopiston kumppaniksi tuli Käimän opisto, kurssi osaksi sen tarjontaa. Körttiopiston motto, *Elämää varten*, sopi yhteiseksi tekemäksi.

Omavaraisuudesta ei tingitty. Jokainen kurssi pyrkii viljelemään ja keräämään ruoan seuraavan vuoden opiskelijoille.

Vuoden 2021 hakulomituksessa muistutettiin: "Kurssi on fyysisesti ja henkisesti vaativa."

AAMUPIIRISSÄ RISTO KERTOO OUDOSTA UNESTA. HÄN MAKASI SÄNGYSSÄ, SULAUTUNEENA KASVIMAAHAN.

Aamupiirissä iskuryhmä hälytetään Peltolan pelloille.

Sateiden jäljiltä vesi lainehtii lätkäköinä. Maa on tiivistä savea, humus on haihtunut pakettipellosta. On silti yritettävä, kesytettävä jankko puutarhapalstoiksi.

Vesi on poistettava ensiksi. Märkä maa ei lämpene eikä pehmeää savea muokkaa penkeiksi. Lapiot esiin ja kaivamaan syviä oja.

Aikaa ei ole hukattavaksi. Kylvökautena yksi päivä vastaa yhtä viikkoa myöhäissyksyllä. Ilmassa kiirii alituisen "kui-kui". Kiireitä kuovillakin.

Kasvimaalla selät köyristyvät vieterinä, hiki liimaa paidat selkiin.

Savi liejuuntuu liisteriksi.

Luontoa ei voi hallita. Kun selvityminen

on kiinni sään oikuista, ymmärtää miksi muinaiset ihmiset uhrasivat luontojumalille, pyysivät viljelyonnea.

Pellon reunalle on muovailtu savesta nukke, kosteudenhaltia. Ehkä se pitää sateet loitolla.

Arttu Lindroth lompasi keltaisissa, pitkävärtissä kumisappaissa. Onneksi eilen, poutapäivänä, ehti kääntää maata ja istuttaa härkäpavut.

Kello näytti yli yhtätoista, kun työvälineet oli kerätty hämyssä.

Kello näytti yli yhtätoista, kun työvälineet oli kerätty hämyssä.

Iho on parkkiintunut.

Rintamamiestalon yläkerrassa Arttu katselee sormiaan. Kämmenet ovat helvät, nivelä pakottaa. Tuntien lapiointi tuntuu myös alaselässä.

■ Venla pesee vaatteita nyrkkipyökkienä.

"Maanmuokkaus on kestävyyslaji." Hän on 27-vuotias, tuore teologian maisteri Espoosta.

Baletin ja nykytanssin harrastus, tiukka treenitusta, auttaa pelloilla. Aamuisin on tottunut siihen, että keho on väsynyt. Työ sujuu uupuneena.

Tanssin rinnalla lapiointi on puuduttavan yksitoikkoista. On tsemppattava itseään. Toisinaan iskee maanmuokkausmania. Kun penki on käännetty, saa akkia valmistaa: vaot, siemenet, lannoitus, peitto.

"Ekat kylvöt tuntuu tosi siistiltä." ▶

Kaksi banaamilaatikkoa ja kaksi pyörälaukku. Niin pienen tilaan mahtuivat tavarat, jotka lähtivät muuttokuormassa Espoosta Valtimolle.

Vaatteita, tietokone, parranajokone, otsalamppu. Ja polkupyörä.

"Sitä en olisi voinut jättää pois."

Omavaraopistolla eletään aurinkoaikaa, luonnon sykliä. Kun päivä pitenee, on virtaa puurtaa pitkiä päiviä.

Työlistä on myös loputon, Arttu sanoo. Aina herää sama kysymys: mihin tarttua seuraavaksi?

"Tuntuu, että mieli on enemmän jumissa kuin keho."

Yksin arkiset askareet käsipellillä nielevät aikaa. Ruoanlaitto, pyykinpesu, klapienkeko, saunan lämmitys. Opistolla pyöräillään paikasta toiseen päivittäin. Posti- tai kirjastoreissu Valtimolle kestää polkemalla tunteja.

Omavaraistalous on logistiikan hallintaa, töiden oikea-aikaista limittämistä.

Kasvimaa on käännettävä, istutukset suunniteltava, pavut liotettava, kaalit koullittava, tuholaisia vahdittava. Kaikkea on tehtävä. Ei voi inhota kitkemistä tai rakastaa vain kompostointia.

On opeteltava monia taitoja, muutoin vain

sähää. On luovuttava huippulaadun tavoittelusta, muutoin tunnint loppuvat päivistä kesken.

Omavaraistuminen on poisoppimista. Arttu irrottautuu akateemisesta maailmasta.

"Opettelen, että en tee niin pedantisti vaan riittävän hyvin."

Vuosi sitten mielessä pyöri toinen vaihtoehto. Vaurastua sijoittamalla ja edetä pappisuralla. Nyt haave on muuttava omavaraisen yhteisöön, jossa elää poikaystävän, ammattipianistin, kanssa.

"Haistelen, löydänpö tyytyväisyyden tämänkaltaisesta yksinkertaisuudesta."

"Hypoteesi on: kyllä löydän."

ARTTU HAAVEILEE MUUTOSTA OMAVARASEN YHTEISÖÖN POIKAYSTÄVÄN KANSSA.

Ennen illallista tehdään ruokahalua. Kätet lepäivät vierustoverien olkapäillä tiivissä piirissä. Silletään hetki selkiä hiljaisuudessa.

Peltolan leivinuunissa on kypsytynyt juureslaatikoita ja papumurekkeitä. Maistaisiksi on paistettua haukea, lisukkeeksi juureen leivottua ruisleipää ja lanttukukkoa.

Lautaset täyttyvät santsatessa kukkuralle.

Arttu kertoo, että herää aamuisin nälkäisenä. Peltotyön rasittamat lihakset huutavat energiaa.

"Ei jaksa syödä niin paljon, että tulisi kyläläiseksi."

Perusraaka-aineet toistuvat päivästä toiseen: peruna, porkkana, lanttu, kaali, sipuli, härkäpapu, herne. Ilman perunaa ei selviäisi, ilman papua ei saisi tarpeeksi valkuaista.

Luonto tarjoaa lautaselle gurmeeta, villiyrttejä. Paistetut maithorsman latvat rapashtelevat suussa, maku on mieto, porsamainen.

Kriittisin on rasva, elintärkeä energianlähde maatyöläiselle. Öljykasvien viljely onnistuisi, mutta niiden puristus olisi liian työlästä.

Pöydälle on nostettu pönkkä hamppuöljyä, oppilaan hankkimaa. Opisto ostaa kau-

■ Venla ottaa puhellalla tehtyä kasvisruokaa.

■ Nora kerää aineksia omatekoiseen pestoon.

pasta kasviöljyä ja voita. Juustoa tarjotaan kerran viikossa.

Opiskelijoissa on vegaaneja. Kokouksissa on keskusteltu, onko ruuassa annettu jo liikaa periksi.

Pitäisikö luopua eläintuotteista? Syödä vain sitä, mitä itse viljellään ja kerätään?

Itä-Suomen pientiloilla elettiin sotien jälkeen pitkälle omavaraisesti.

Viljeltiin, kalastettiin, kaadettiin polttopuut. Navetassa ammu pieni karja, hevonen hirmui tallissa, traktori päräsi pellolla. Rahaa liikkui vähän.

Se, mitä ei itse pystytty tekemään, vaihdettiin maatoon tai työhön.

Repokankaan pihassa nököttää 1950-luvun Nuffield, muistomerkki jälleenrakennuksen maasta.

Omavaraopistossa traktori on turhake, kaasa metallia.

Lasse Nordlund havahtui aikoinaan, miten maatalous, aurinkoenergia hyödyntäjä, oli

muuttunut öljyn suurkuluttajaksi. Edullinen polttoaine lisäsi koneiden käyttöä ja syrjäytti ihmistyön. Litra bensa tai dieselä vastasi kahden viikon ruumillista uurastusta, tuhannen euron palkkaa.

Teknologia tehosti viljelyä ja halvensi ruoan hintaa, mutta piiloon jäi valtava fossiilitalous: koneiden valmistus, polttoaineet, lannoitteet.

Valtimolla ainoa pärisevä kone on ihmiskeho.

Kotimaisella lihasvoimalla hankitaan ruoka, josta saadaan energia työhön.

Eläimiä ei näy. Ei sikoja tai lampaita, ei edes kanoja. Karja sitoo, ja pedot ovat riski. Rehua on hankittava talveksi. Enemmän energiaa ravinnoksi pystyy hankimaan viljelemällä kuin eläintenpidolla, Nordlund on laskenut.

Ravirattaat opistolta löytyy mutta ei hevosta.

Kärryjä vedetään jalkaisin, kyydissä kulkee tavaraa talolta toiselle.

Sillä on aarre!

Rumolan navetan vieressä on maahan kaivettu allas. Pinnalla lilluu neonvihreää levää. Pohjalle on laskeutunut

edelliseltä omistajalta jäänyt arvotavara: lietelanta. Aikanaan allas tyhjennetään ja lanta kuskataan ravinteiksi kasvimaille.

Siihlosta on löytynyt vanhaa säilörehua. Sekin päätyy pellolle, samoin navetan maatuun lanta ja huussin kompostoitavat ihmisjätökset.

Peltolan sisäsväsen likakaivon tyhjennystä suunnitellaan.

"Sieltä voi tulla löyhkä", Risto epäilee. Arttua hymylyttää. "Sitä toivotaan."

"Täällä paska on arvokkaampaa kuin kulta", Risto sanoo.

Arttu ei kiistä. "Kultaa ei voi syödä."

Kaikki kiertää ja kierrätetään. Lieteltaan verkkoaltoa revittäen joukolla irti, se kelpaa omenapuiden suojaaksi. Pieni porukka valitsee ja pesee kiuaskiviä; sähkösauna muutetaan omavaraiseksi, puulle.

Rumolassa työskennellään alkuviikko. Ilmapiiuri on kuin lasten kesäleirillä, riemukas ja puuhakas.

Opiskelijoille on muistutettu: elätte kuheruskukautta.

Arki koittaa, se on varmaa. Tulee huonoja päiviä, väsyttää ja kenkuttaa. Silloin kannattaa keskittyä pieneen askareeseen, vaikka vain yhden naulan työmiseen. ▶

Omavaraistuminen on henkinen maraton. Hyvällä tuulella jaksaa vuodesta toiseen.

Jos uupuu, on pakko luovuttaa.

Ei ole väliä, montako kiloa saan nostettua perunaa syksyllä."

Viivi istuu aitan kuistilla. Iltaaurinko lämmittää ihoa.

"Itselleni tärkeää on parantua ja terveyttä."

Paini täytti elämän 12-vuotiaana. Kolme harjoitusta päivässä, tavoite menestyä maailman huipulla. Minäkuva särkyi, kun vammat ja liikunto lopettivat urheilu-uran.

Uskonto täytti painin jättämän aukon.

Hän vaelsi 18-vuotiaana 2000 kilometriä Santiago de Compostelaan, Pohjois-Espanjaan. Kiersi ja tutustui ankariin katolisiin luostareihin Ranskassa.

Hengellisessä etsinnässä kohtasi aitoa viisautta ja lähimmäisenrakkautta mutta myös uskonnollista fundamentalismia.

"Enkä vähiten omasta itsestäni."

Omavaraopisto on omanlaisensa maallinen luostari puutarhoineen. Elämän yksinkertaisuus, fyysinen työ, maadoittaa.

"Keho on niin läsnä, sitä ei voi paeta."

Enää ei kaippaa suuria aatteita vaan pientä arkea. Jokainen tapahtuma tuntuu merkitykselliseltä. Kattiskalla käynti, värttinän koukun veisto, siementen kylvö.

Selkä, urheilu-uran kuluttama, on kestänyt. Maatyö on avannut tunnun tavallisuuden pyhydestä. Iltaisin on tehnyt mieli polkea läheiselle tsasonalle, istua hiljaisuudessa ja rukoilla.

Hiljan posti kantoi kirjeen 28-vuotiaalle entiselle helsinkiläiselle: *Tervetuloa asukkaaksi Nurmekseen*. Lahjaksi ruisleipä ja *Ylä-Karjala* -lehti kuukaudeksi.

"Nurmeslaistuminen on symboli sille, että olen uskaltanut hypätä, kohdata elämän sellaisenaan."

Letit heiluvat hiekkatiellä, korvanapeissa soi musiikki.

Nainen kävelee kumisaappaissa Rumolan aamupiiriin. Pyörä on jäänyt Peltolan majapaikkaan. Reidet ovat jumissa paljosta polkemisesta.

Iltapäivällä hän kävelee hiekkatietä takaisin, viisi kilometriä paljain jaloin. Saappaat ovat hiertäneet rakkoja.

Venla on kurssin toiseksi nuorin, 21-vuotias.

■ Viivi haluaa parantua omavaraisuuskurssilla.

VENLA MIETTI, ONKO KURSSI KULTTI, JOTA LASSE JOHTAA. "TÄMÄ TUNTUU PERHEELTÄ."

Vanhempien kotitalo on Tampereella, metsän ja teollisuusalueen välissä. Lapsena suretti, kun kotimetsää hakattiin. Ja ahdisti, kun kaatopaikat täytyivät hylätyistä tarvoista.

Valtimolla elää toimivammasa kiertokulussa luonnon kanssa ja kokee sen herkkyyden.

Tulevaisuus on auki.

Kokeilla äärimmäisyyttä, vetäytyä erakoksi metsään kuten Lasse teki parikymppisenä?

Etsiä omavarainen yhteisö, jossa asua ja opiskella?

Vai jääädä kaupunkiin, hakea yliopistoon ja muuttaa yhteiskuntaa sisältäpäin?

"Halu parantaa maailmaa on niin syväällä itsessäni."

Ilmastokriisi ja luontokato huolettavat. Sama kysymys askarruttaa kuin Lassea nuorena. Ratkaisevatko insinöörit ongelmat? Vai lisäävätkö keksinnöt luonnon riistoa?

On kuin seisoi teiden risteyksessä. Biologia kiinnostaa alana enemmän kuin bioteknologia, jolla ihminen pyrkii hallitsemaan luontoa.

Omavaraopisto tuntuu oikealta pysähdyspaikalta. Mutta kuukausi ennen muuttoa Valtimolle oli herännyt epäily.

Onko kurssi armeijan leiri? Tai jonkinlainen kultti, jota Lasse johtaa?

"Ei kyllä ole. Tämä tuntuu perheeltä."

Järjestely on poikkeuksellinen.

Maria Dorff johtaa opistoa, vetää aamupiirit ja opettaa päivittäin. Kurssilla vieraillee useita erikoisalojen opettajia.

Lasse Nordlundilla ei ole virallista asemaa. Hän ilmestyy omia aikojaan, opettaa taitoja tai luennoi ja poistuu sitten paikalta.

Lassen henki leijallee opiskelijoiden puheissa.

On se ihmeellinen mies. Alykkään tuntemani ihminen. *Recessanssin tietopankki*.

Tuheat hiukset laskeutuvat olkapäille, yläruumista peittää kauhunut Nicken verryttelytakki. Suussa töröttää katkenut etuhammas, kuin reikä valkoisessa aidassa.

Lasse Nordlund hörppii aamuteetä kotonaan vanhassa rintamamiestalossa.

"Väitän, että tiedän paljon manipuloinnista, aivopesutekniikoista."

"Oikeasti haluan olla rauhassa ihmisiltä."

Opiston verkkosivuilla lukee: *Viljelkää ja itsellistykää!* Se on kurssin tavoite. Kasvattaa itsenäisiä ajattelijoita ja osaajia. Kun luottaa itseensä, ei kaippaa vahvaa johtajaa.

"Emme halua Lassen ja Marian kopioita. Tämä ei ole kloonaustehdas."

Valtimolla opetetaan ankaraa versiota omavaraisuudesta. Alkeellinen, pelkistetty elämä kiehtoo.

Vuosikymmenien mittaan Nordlund on tavannut hämmentävän erilaista väkeä. Luontomystikoita ja taiteilijoita, aktivisteja ja tutkijoita, upseereja ja poliitikkoja. Valtamedia ja vaihtoehdotiedot ovat kirjoittaneet, *Madventures* on vierailut Valtimolla.

Antti Salminen, Taldeyloipiston vierailuva professori, tekee kirjaa Nordlundista.

Omavaraisuutta tavoitellaan eri syin. Kuka pakenee palkkatyötä, kuka palaa luontoon. Kuka toivoo antiotiolojen asutusta, kuka uutta tapaa kotouttaa pakolaisia. Ketä inspiroi kansallismielisyys, ketä kriisivalmius.

Opiston arki ei järkkäisi, jos rajat sulkeutuisivat poikkeusoloissa. Viljely ei riipu tuontituotteista, öljystä ja lannoitteista.

Kriisissä suomalaiset sopeutuisivat nopeasti omavaraisuuteen, Nordlund uskoo. Mutta ei ole taitoja eikä tietoja toteuttaa askeettista elämäntapaa.

"Veikkaan, että meidän opiskelijat pystyisivät toimimaan tositalanteessa."

Papa, papa!

Justus ryntää tupaan, kädessä heilu tuohesta askarreltu leikkiasse. Seitsevuotias kiehnää isän syissä.

Nordlund on elänyt yli puolet 56 ikävuodestaan omavaraisesti.

Kun katsoo taaksepäin, näkee kaaren, eri vaiheet. Parikymppinen kokeilee ja tekee aluevaltauksia, kolmikymppinen täydentää ja hioo taitojaan, viisikymppinen tallentaa ja jakaa oppimaansa. Kun voimat hiipuvat, vanhuksena siirtää perimön jatkaajalle.

"Omavaraistuminen on jotakuinkin elämänpituinen projekti."

Harva opiskelija uskoo selviytävänsä omillaan. Tai edes haluaa. On helpompaa, kun ympärillä elää samanhenkisiä. Pellolla jaksaa ▶

kuokkia kauemmin kaksistaan. Ja selviää vähemmällä, kun polttopuut hakkaa ja ruoan valmistaa kimpassa.

Ehdottomasti kannattaa aloittaa yksin, Nordlund sanoo.

"Se on ainoa tapa selvittää, missä menevät omat henkiset ja fyysiset rajat."

Hän tietää lukuisia epäonnistuneita yhteisökokeiluja. Ei toimi, vaikka ystävät viljelevät yhdessä. Jokainen kantaa mukanaan menneisyyden luurangot. Kehkeytyy valtaistelujä, töitä jää tekemättä, organisointi syö tehokkuutta.

Kurssilla aistii tiiviin yhteishengen. Silti kaikki ei ole kunnossa, ei ainakaan Nordlundin mielestä.

Hän on valvonut kolme yötä, miettinyt ryhmän keskinäistä kemialla.

"En voi antaa sen verottaa liikaa henkistä resurssiani."

Päiväohjelman muutoksesta ilmoitetaan viime tingassa, varhain aamulla. Peltolan tuvassa tuoksuu leivinuunissa haudutettu puuro. Kun lautaset ovat tyhjä, opiskelijat astelevat portaat rintamiamiestalon yläkertaan.

Kokous kestää kolme ja puoli tuntia.

Lounaalle, kasviskeitolle, laskeutuu hiljainen joukko. Halailaan, vaihdetaan katseita, kuiskutellaan.

Yllättäen koolle kutsutun kokouksen kuluista ei haluta puhua ruokapöydässä. Kaikki, mitä on sanottu, on jäänyt suljetun oven taakse.

Nordlund lähtee hakemaan rehuuormaa Rumolasta. Suoria keskusteluja ei pidä pelätä eikä pelästyä, hän sanoo. Jännitteet kuuluvat yhteisöön, mutta ne on purettava ajoissa.

Kurssi kestää myöhään syksyyn, lokakuun loppuun.

PÖNTTÖKIUAS LUOVUTTAA PEHMEÄN LÖYLYN. TUMMA JOKI KUTSUU UIMAAN.

■ Lasse Nordlund ja Justus Peltolan saunassa.

Taivaalla, pilviverhon takana, harjoittelevat Hornetit, kuin pauhaava ukonilma.

Peltolan pihasaunan piipusta nousee savukiekura.

Pönttökiukaaseen on sytytetty tuli puolilitäpäivin. Teboilin öljytynnyrit on otettu uusiokäyttöön. Saunassa pöntöstä on tehty kiukaan runko, talon nurkkajuuressa teräsastiat keräävät sadevettä.

Kuudelta alkaa yhteissauna.

Kiuas luovuttaa pehmeän löylyn, kun kiville luo hitaasti vettä. Mittari, Mitsubishin vanha liikelahja, näyttää seitsemääkymmentä astetta.

Tauolla kylpijät kävelevät savisen kasvimaan ohi rantaan. Tumma, vuolas joki kutsuu uimaan.

Saunaa kukaan ei jätä väliin.

Se on ainoa paikka, jossa unohtaa toviksi tekemättömät työt. **SK**

Kaikki opiskelijat eivät halunneet sukunimeään julki.